

Güven Selçuk
Öğr. Gör.
Yaşar Üniversitesi

Emek Gücünün ve Üretim İlişkilerinin Yeniden-Üretimi Bağlamında Eğitimin ve Bilimin İdeolojik İşlevleri

Althusser, “İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları” isimli çalışmasında, devletin baskı aygıtları ile devletin ideolojik aygıtları arasında bir ayrıma gider. O’na göre, devletin baskı aygıtları; hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler, vb.’dir. Bu kurumlar, bilindiği üzere, Marksist teorideki devlet aygıtlarıdır. Devletin ideolojik aygıtları (DİA’lar) ise, gözlemcinin karşısına, birbirinden ayrı ve özelleşmiş kurumlar biçiminde dolaysız olarak çıkan belirli sayıdaki gerçekliklerdir, baskıyla değil, ideolojiyle işlerler. Devletin ideolojik aygıtlarına örnek olarak; dini DİA, öğretimsel DİA, aile DİA’sı, hukuki DİA, siyasal DİA, sendikal DİA, haberleşme DİA’sı ve kültürel DİA verilebilir. Şu halde devletin ideolojik aygıtlarından biri olan ve bünyesinde özel ve devlet okulları sistemini barındıran öğretimsel aygıt, kapitalist toplumsal formasyonlarda egemen DİA’dır. Yetişmekte olan nesiller, onlarca yıl boyunca (hem de bu dönem çocukların etkilere en açık oldukları dönemdir) haftada 5-6 gün 8’er saatten, bir yandan var olan kapitalist düzenin toplumsal-teknik işbölümünün çeşitli görev ve mevkilerinin gereklerine uygun olarak eğitilirlerken, öte yandan da bu işbölümünün her görevlisinin tayin edildiği yere göre uyması gereken terbiye ve görgü kurallarıyla (yani gönüllü bir boyun sundurmanın ön gerekleriyle) donatılırlar. Diğer bir deyişle, emek-gücünün yeniden-üretimi, yalnızca niteliklerinin ve teknik becerilerinin yeniden-üretimi değil, aynı zamanda kurulu düzenin kurallarına boyun eğmesinin de yeniden üretimidir. Günümüz toplumunda kapitalizmin esnek emek örgütlenmesinin ve Post-fordist üretim mantığının temel özelliklerinden biri, Fordist dönemden farklı olarak yeni bir işçi tipine ihtiyaç duymasındır. Bu işçi, üretim sürecinde kullanılan yeni ve karmaşık teknolojileri uygulayabilecek yeteneklere, bilgiye ve eğitime sahip olmalıdır. Bu doğrultuda eğitim kurumları (özellikle de yüksek okullar ve üniversiteler) da, giderek sermayenin ihtiyaç duyduğu teknik becerilerin ve bilgilerin yoğunlukla verildiği, bir nevi iş öncesi sofistike eğitim kurumları haline gelmekte; üniversite-sanayi bütünleşmesi, eğitimin özelleştirilmesi, eğitim ve bilginin giderek artan oranda metalaşmasına yol açmaktadır. Teknoloji devrimi, enformasyon teknolojileri ve bilgi toplumunun savunucularının, günümüz toplumunda eğitimin her zaman olduğundan daha fazla bir öneme sahip olduğunu iddia etmelerinin ardındaki asıl gerçek işte budur.